

„ASACHI”

REVISTA ȘTIINȚIFICA LITERARA

Comitetul de Redacțiune: Dr. D. Cantimir, I. Negre, Grigore N. Lazu, C. Hogaș, P. Antonescu N. Juravski. G. Boteanu și Em. Halunga Cu colaborarea membrilor Societății Asachi.

PROPUNEREA D-LUI C. A. ROSETI.

de

Reveduirea Constitutiunii

D. C. A. Rosetti, prin mai multe scrisori sub semnate și alte articole publicate în ziarul său „Românul”, nu căutat a dovedi țarei, că una din pedicile dezvoltării noastre naționale, culturistice și economice, este modul compunerii camerelor noastre legislative, adică, că reprezentanții acestor adunări nu sunt expresiunea fidelă a dorințelor majorității națiunii, ci fructul unor combinațiuni individuale, în care corupțiunea și influența a câtor-va categorii de alegători, forzmază, de fapt, reprezentațiunile naționale; cu alte cuvinte, sistemul nostru electoral, conținând colegii rezervate unui mic număr de alegători (proprietarilor mari și mici) precum și privilegiul prelaților și celor două universități, care sunt reprezentate în senat, concludă, Domniea sa, că majoritatea camerelor nu este alt ceva, de cât o infimă minoritate, pe când majoritatea națiunii, nu este reprezentată de cât numai prin delegați, care aleg un număr foarte restrâns de reprezentați în cameră.

Niște asemenea argumentațiuni și concluziuni, eșite din convingerea unui barbat politic că D. Rosetti, înbătrânit în lupte pentru progresul și libertățile țarei, și

care, de mai bine de trei decenii, contribuie direct sau indirect la destinele ei, aflându-se, în tot acest timp, în capul unui partid politic, care în multe rânduri, și chiar în ocaziuni de gré încercare pentru țară, ea, prin sufragiul său, i'au încredințat puterea, cuvintele sale zice, merită a fi studiate și răstălmăcite, din toate punctele de vedere, de către acei ce se interesază de binele național.

Mai multe ziare politice s'au ocupat de această chestiune, și fie-care, după modul lor de a vede, și-au dat opiniunea sa; cu toate acestea, nici unul din ele, după mine, nu au dat acestei chestiuni importanța ce merită, pentru ca, din espunerea diverselor împrejurări, în care ne aflăm, țara să se pōtă convinge de oportunitatea sau neoportunitatea propunerilor D-lui Rosetti; noi toți acei ce nu facem politică în sensul adevărat al cuvîntului, care nu cunoșcem adâncurile ei și în specie, care nu putem pătrunde vâlul ce acopere considerațiunile și concluziunea D-lui Rosetti, de a se convoca o constituantă, pentru a modifica sistemul nostru electoral, nu știm, dacă, modificarea legii electorale este prima noastră necesitate, dacă restrângerea numărului colegiurilor, aședarea proprietăței de orî ce categorie într'un colegiu mare, și cele-l-ante chestiuni secundare, ce conține propunerea D-lui Rosetti, vor fi ele balsamul tămăduitor al rănelor noastre din năuntru și nin afară, cu alte cuvinte, dacă modificarea constituțiunei, în ceia ce privesce sistemul electoral, va asigura ea națiunei, pacea, munca și creditul, care după mine, în viața fie cărei națiuni, sunt condițiunile principale de progres și prosperitate. Nu este de tăgăduit că modul de guvernare a unei țări are o inriurire puternică asupra destinelor sale; însă nu este mai puțin adevărat, că schimbările dese ale pactului fundamental de existență a unei națiuni, chiar când ele au ore-ca'e utilități, totuși avan-

tajele și desavantajele trebuiesc cumpănite serios și cu maturitate, fiind știut că schimbările provocă, pentru câtva timp, perturbațiuni și confuziuni simțite, în toate fi-rele activității naționale, aducând, ca consecuenți, o de-
turnare a mersului obicinuit al instituțiilor unei țari, până ce fie care se aclimatizază cu noua formă de existență. Afară de acesta, toți acei ce au scris în această materie, barbați consumați în practica vieții constituționale și care au ținut și țin destinele popoarelor în mâinile lor, ne spun că schimbările dese de Constituțiuni, aduc slăbirea forței naționale; în sprijinul acestor afirmațiuni generale, socot oportun a aduce și cuvintele unui mare diplomat Belgian D. Nothomb, care au reprezentat Belgia pe lângă curtea din Berlin, mai bine de 30 ani. Domnieasa, vorbind de Franța, au zis: „că o constituțiune espusă a fi alterată de la o zi la alta, în părțile sale esențiale, nu este o constituțiune; că un popor, în tot-dea-uua gata a schimba bazele guvernământului său, nu este un popor; și așa esistența este mai precară, de cât aceia a unui tribus sălaatic din deșerturi, care are ore-care idee de ordine“.

Depart de mine ideea de a aplica cuvintele D-lui Nothomb la România; țara noastră, de la unire mai cusa-mă, și chiar mai înainte, au avut la cârma sa barbați de o capacitate necontestată și patrioți devotați; și ei au putut a se înșela în prevederile lor, a fi chiar victime bunel lor credinți, nici odată însă România, din timpurile noastre, nu au avut înșelători la cârmă, sau Mini-stri cu intențiuni perverse, de a lucra în dauna ei. Am reprodus cuvintele regretatului patriot Belgian, pentru a arăta la ce conclusiuni au ajuns în această chestiune, un barbat de stat, ce au lucrat la formarea și progresul u-nul stat constituțional, care astăzi pôte fi citat ca model Europei.

Aceste zise, să videm în pntine cuvinte, împrejurările principale, prin care au trecut România, în acești din urmă ani, precum și starea, în care se află astăzi, pentru a pute concluda ce avem de făcut; mai cu seamă, că în acești din urmă ani, România a trecut sub o formă nouă de existență, formă ce s'aუ câștigat, chiar sub guvernul, în care Dl. Rosetti au participat ca cap de partid, ca Ministru, Președinte de Cameră, Primar al Capitalei, în fine ca Deputat; dar totuși, ascultat și consultat, în prima linie, de către conducătorii puterii, după care voiū veni la propunerea sa.

Cel întâi act al guvernului liberal național au fost participarea noastră în resbelul Ruso-Turc, participare alături cu Imperiul Rusesc, făcută în niște momente foarte critice pentru această mare putere; nu numai România, dar lumea întregă au spus'o, că mica armată românească, pe lângă gloriile neașteptate ce aū avut pe câmpii Bulgariei, ea au rădicat starea morală a unei armate mari, însă demoralizată și zăpăcită, în urma unei bătălii importante, ce perduse la Plevna, și care, dacă nu ar fi fost susținută la moment de armata Română, în urma cuvintelor rămase legendare, ce s'aū adresat suveranului nostru, nu știm unde s'ar fi oprit desastrul rusesc!!!

România au vărsat nobilul sânge al fiilor săi, cu glorie, succes și devotament pentru marele său aliat. Cu toate aceste, din sacrificiile de sânge, de bani, din epidemiile și epizotiile, ce au pustiit țara, la închierea pacei, România abia aū putut, din anti-camere să audă, cum i se hotărăsce sfâșierea din corpul său a trei districte extra vechi românești, de către marimosul nostru aliat; iar pentru prețul independenței, Romania au trebuit, prin siluire, să introducă în familia sa, un element eterogen, răpitor și cuceritor a avutului național. Multe s'aū zis

póte cu acéstă ocaziune; un adevér constant este, că Româniî, după ce s'au luptat pe câmpiile Bulgariei, nu au mai fost ascultați, nici chiar de acei, care, într'un moment de durere, au profitat de maritimiea și buna credință a unei națiunii mici, și care în urmă au trebuit să plece capul cu resigațiune și să sórbă în tăcere amarul trădărei și se cugete imediat la tãmãduirea ranelor sale sãngerãnde încã, precum și la necunoscutul ce putea a ne aduce ziua de mâini, de la unul s'au altul, dintre puternicii noștrii vecini.

Tristul adevér nu au întârzieret de a se confirma pe deplin, căci, pe când ne credeam liniștiți, după potolirea nesățului de la Nord, în acelaș timp Austria, cu viclenia unei bătrâne cochete, vine și aduce pe tapet o nouă spoliare, rãpirea Dunării, care nu este alt ceva, de cât o cucerire mascată pe calea economicã, voind cu ori ce preț a'și asigura supremația asupra acestei mari arterii comerciale, robind ast-fel comerțul și existența, României în folosul sãu, și prin acésta să facã primul pas cãtrã cucerirea naționalã; căci tóte puterile mari au introdus ca normã în politica lor de cucerire a țerilor mici, prin a le monopoliza comerțul și producțiunea, pentru ca la un moment dat, să le pótã cuceri de fapt.

În aceste împrejurări triste și dureróse pentru România, ea nu au găsit în afarã nici un sprijin sau protecțiune; chestiueea, Dunării au fost amân atã, fiind că evenimentele Tunisului și ale Egiptului o cereau, pentru a da satisfacere altor pretențiuni de la apusul Europei. Se vede dar, că pentru ocrotirea intereselor nóstre din afarã, nu trebuie să căutãm vre un sprijin nici la dreapta nici la stãnga, ci numai în întãrirea nóstrã naționalã și economicã, precum și în devótamentul și patriotisumul românesc, pentru a fi întot de-a-una gata a întâmpina loviturile lãaturalnice; la acest rezultat nu se póte

ajunge, de cât unind forțele activității și capacității noastre, pentru a opune în tot-d'auna străinului o forță și o acțiune unanimă.

Înainte de a veni la fondul propunerii D-lui Rosetti, adică la chipul cum crede D-sa a asigura țării o reprezentare națională, care să fie fidelă expresiune a cugetărilor și dorințelor ei, vom zice că în princip D-sa are multă dreptate, fiind știut că o țară constituțională nu poate să se conserva și prospera, de cât prin camere legitime, care să plece de la națiune, căci numai astfel, în orice ocaziune, deciziunile lor vor fi adevăratele dorințe ale națiunii, și nici o țară mai mult ca a noastră nu are nevoie ași da o direcțiune de guvernare interioară, pentru ca nevoile sale de tot felul, să găsească o grabnică îndreptare și satisfacere; căci se înțelege de la sine, că dacă camerele legitime nu vor fi de cât rezultatul corupțiunii, a influențelor câtorva indivizi cu interese personale, guvernul, care nu este alt-ceva de cât fructul acestor manopere frauduloase a regimului constituțional, și când unul și altul nu depandă de la voința națiunii, ei nu pot ocroti și sprijini de cât interesele acelorora, de la care dețin puterea. Adevărul este, că s'ar pute găsi multe exemple unde, de și Miniștrii inspirați de bună voință, pentru un interes oarecare a țării, au trebuit să plece capul, în fața tendințelor oprite ale majorităților, precum și corpurile legislative, adesea pot fi chemate numai să înregistreze fapte împlinite de miniștri, și să se supune consecuențelor lor.

A face o descriere a instituțiilor noastre, precum și a modului lor de funcționare, în cea ce privește învățământul public, Administrație, Justiție, Armată, Agricultură, Comerț, Lucrări publice, Finanțe, m'ar duce fără vocea mea, în nise amănunte lungi, din care nu am pute concluda, de cât, că de la 1859 până astăzi, am

făcut necontestat multe și mari progrese, sub toate raporturile, însă în multe privinți, suntem încă cu totul înapoeți, sau am făcut cea ce nu avem trebuință. Cu alte cuvinte, apropiindu-ne forme, proceduri și Instituțiuni ale țărilor civilizate și producătoare, am dat uitării două mari chestiuni, de la care depandă viața și prosperitatea noastră națională; aceste sunt: Invățămîntul public și economia națională. Am uitat, că toate țările civilizate din lume, nu au făcut un pas înainte, de cât organizând Invățămîntul național după trebuințele lor și lucrând fără încetare pentru propășirea și progresul agriculturii, comerțului, industriei și a tuturor surselor de bogăție individuală și colectivă; pe câtă vreme la noi Invățămîntul național păstrează încă, cu rari excepțiuni, dispozițiunile legii din 1864 și din acesta nu s'au aplicat de cât Invățămîntul clasic, și acesta chiar cu neajunsuri însemnate, care nu pregătesc noua generațiune, de cât cu îndeletnicirea funcțiunilor publice. Cu toții recunoșcem această mare greșală când videm că toate întreprinderile producătoare, meseriile și comerțul sunt în mâinile străinilor opoșiți în țară; iar sub raportul industriei, suntem și vom fi pentru mult timp, robiți țărilor străine. Agricultura a fost și este încă singura noastră resursă de existență, și produsul ei este menit, pe de o parte a îndestula trebuințele noastre, iar pe de alta a ne procura toate articolele ce ne lipsesc. Această tristă realitate să desfășură pe fie care zi, sub o formă foarte îngrozitoare pentru viitorul nostru, precum rezultă din importantele studii publicate de economiștii noștri, din discuțiunile ce au avut loc în sinul congresului economic ce s'au întrunit în Iași, precum și din dările de samă oficiale, care constată, că în toți anii, cuantul importățiunilor întrece cu mult valoarea exporțațiunilor noastre, și acest neajuns, nu se poate acoperi, de cât prin

scăderea continuă a avutului național. În fine, din toate aceste rezultă până la evidență, că pe când, în privința cheltuelilor, am imitat ca prisosință țările ajunse la culmea civilizațiunei, în același timp producțiunea a rămas în starea, în care se găsea mai înainte.

Adevărul este, că prin legea de inproprietărire a țaranului român din anul 1864 s'au făcut un început de aplicațiune a unui mare princip economic, dividiunea proprietăței, care, desrobind brațele țaranului, era un pas cătră o îmbunătățire a soartei economice a lor; însă acest prim pas avea necesitate de o serie de reforme, pentru ca țara să începă a se bucura de toate sursele productive de îmbelșugare individuală și națională. Mărginită însă atențiunea omenilor noștri de stat la politica generală și luptele între partide, s'au lăsat sătenul la voia întâmplărei; pe de o parte anii de lipsă și rele recolte, au silit pe țărani la angajamente agricole cătră posesorii și proprietarii moșiilor, în cât, luând bani prin anticipare, trebuiau a se supune la condițiuni onerose; pe de altă parte neprevăderea diverselor guverne, ce s'au succedat, au făcut a se introduce prin comunele rurale ale țării, un element străin, care, profitând de ignoranța țaranilor, au continuat a'i exploata prin mijlocele cele mai corupătoare, răpindu-le cu neconținere tot fructul muncii. În acelaș timp, sarcinile de stat și acele ce le impuneau județele și comunele cresceau pe fie ce an, fără ca în același timp, să crească, în proporțiune directă, valoarea muncii sau a recoltei lor. În asemenea împrejurări, se înțelege de la sine, că sărăciea economică urma să progreseze pe fie care an, pentru a ajunge în starea, în care ne găsim astăzi, și care sunt sigur, că au fost și este una din primele preocupățiuni ale D-lui Rosetti, când, în cele din urmă timpuri se afla în capul ministeriului de Interne; netăgăduit că D-sa cunoscea for-

te bine, că forța unei națiuni depandă numai de la mărimea de înbelșugare a populațiunei sale; am vădut cu toții, că patriotul îmbătrinit în lupte pentru progresul și prosperitatea țerei sale, a propus camerilor legiuitoare o nouă lege agricolă, care a fost votată, legea monopolului crâșmelor, eligibilitatea magistraților și alte legi și dispozițiuni menite a întări elementul național și a asigura independența.

De odată însă Dl. Rosetti se retrage din capul administrațiunei interne a țerei, câtând a susține, ca mandatar a națiunei în cameră, precum și în jurnalul său „Românul“ proiectele depuse pe biroul camerei legiuitoare, și în acelaș timp începe o luptă nouă asupra necesității modificării pactului nostru fundamental, și în specie sistemul electoral.

Care aș fost mobilul ce aș condus pe Dl. Rosetti la această supremă hotărîre, nimene nu 'l pôte cunoște cu precisiune, mai cu samă când se află la putere partidul, în care D-sa se bucură de cea mai mare încredere și favoare, ca fruntaș al său; nici noi nu vom căuta un motiv sau altul, căci suntem departe de a cunoște pe cel adevărat; cu toate acestea vom căuta a analiza opiniunile celor ce cred neoportun încă de a schimba sistemul nostru electoral și în urmă a deduce, după logica argumentărilor D-lui Rosetti, cauzele probabile ce l'aș adus la această hotărîre.

Unii cred că gradul de cultură a populațiunei țerei, împrejurările în care ne găsim în lăuntru și în afară, starea noastră economică, formele și timpul de care ea are nevoie pentru a se convoca o constituantă și a se schimba sistemul nostru electoral, după care urmază a face o nouă alegere a unor nouë camere ordinare, ar fi un timp perdut pentru țară, care timp s'ar pute întrebuința în organizarea și întărirea noastră interioară,

sprijinind, în acelaș timp, motivele neoportunităței, pe rezonul, probabil foarte justificat, că de la 1866 până astăzi, toate partidele politice și bărbații cunoscuți ai țării, au fost în mod succesiv în majoritate în corpurile legislative și prin consecvență, țara le-a dat încrederea și puterea, de unde, de la sine se înțelege, că ori-ce barbat de stat sau partid politic, au fost pus în putința a-și exprima ideile și a le pune în aplicațiune în sensul credințelor și dorințelor lor.

Atât din diversile articule publicate în ziarul Românuul, precum și din cuvântările D-lui Rosetti, pare a rezulta, că de și partidele se succed la putere în virtutea unui mandat al națiunei, totuși majoritățile camerilor, de la care ori-ce guvern ține puterea, nu sunt de cât o cualițiune de interese personale, ce, în spiritul de conservațiune a avutului și intereselor lor, împedică ori-ce pas menit a conduce o îmbunătățire morală și materială a majorității națiunei, și că ori care ar fi guvernul, el trebuie să facă numai aceia ce niște asemenea cualițiuni 'i permit; în asemenea împrejurări, D. Rosetti are multă dreptate, de a cere modificarea legii electorale, pentru ca țară întreagă să pôtă fi pusă în pozițiune a-și da representațiunii inspirate numai de interesul colectiv și național.

Inspirați de aceeași credință, că o națiune cu un sistem constituțional reprezentativ, pentru ca să pôtă prospera, urmază a se bucura de libertatea voinței sale, adică de a se governa de cătră mandatarii, care sa fie fidela expresiune a majorității populațiunei, fiindu-ne cunoscută starea, în care se află locuitorii țerii noastre, sub toate raporturile, ne permitem a atrage atențiunea D-lui Rosetti, că, de și modificările cerute de D-sa prin înmulțirea alegătorilor într'un singur colegiu, făcând adică din colegiile I. al II-le și al IV-le de astăzi un singur colegiu al proprietății, tind a fi o garanță pentru a ajunge la

alegeri libere și ne influențate prin corupțiune, totuși noi vedem, că prin acesta, nu am atinge tocmai scopul ce și propune D-sa, alături cu mulți oameni ce doresc binele acestei țări; și pentru a se convinge, nu are de cât să asista la o alegere a colegiului al IV-le de astăzi, pentru cameră, consiliul general sau chiar a unul consiliu comunal rural, și atunci sunt sigur că se va pute încredința, că, chiar dacă bietul țăran s'ar găsi în puțință, a și exprima libera sa voință, el, neștiind să scrie și a scrie, este tot-d'auna victima înșălăciunii scriitorilor ce stau pe la ușele alegerilor, gata a l smulge buletinul din mâni și a scrie pe cine voesce scriitorul, iară nu alegătorul, adică delegatul, cu toate că și acetiia se aleg în tot-d'auna după vroința primarilor, iar nu a locuitorilor comunei, și pe care primarii sau notarii lor îi însoțesc în camera de votat, scriindu-le pe candidatul de deputat ce voesce, fără a l mai întreba.

Asemene înșălăciuni se petrec adesa în comunile rurale, la alegerile consiliilor municipale și a primarilor, unde alegătorii se pomenesc că ese din urnă niște persoane, pentru care nu au votat în buna credință, de cât câștiga locuitorii, în cât une-orii majoritățile indignate își fac singure dreptate contra falsificatorilor de voturi, și alegerea ori rămâne stricată, sau se împărțesc în grupe și se numeră pe față, după care fac formalitatea alegerii. Nisce asemenea procedări, nu numai că nu sunt prevădute de lege, ba din contra, sunt proibite și imposibile a se face într'un colegiu electoral.

Bine este a se ajunge la înmulțirea numărului alegătorilor într'un colegiu; însă pentru ca o alegere să fie expresiunea sinceră a majorității, după cum o dorește Delu Rosetti, urmază: 1-iu ca alegătorul să aibă cunoștința dreptului său și al 2-lea să fie pus în puțință de fapt a vota pentru persoana în care are încredere și la

acest rezultat, când cunoaştem gradul culturii, starea morală şi materială a locuitorilor noştri de prin ţate, nu ştim prin ce mijloace am putea ajunge, de cât progătind întâi poporul prin o cultură intelectuală, şi o îmbunătăţire a sôrtei lui materiale, a cunoaşte drepturile şi datoriile sale, căci ne temem, că urmărind cu o dorinţă sincera întinderea dreptului electoral, neutralizarea intereselor personale, şi înlăturând corupţiunea, să nu ne pomenim în nisce împrejurări grele pentru toţi, sau chiar ameninţări, a nu mai putea a ne exprima voinţa noastră.

Cu toate aceste, dacă ţara va crede alături cu Dl. Rosetti, în oportunitatea sistemului electoral, noi credem mai nimerit a se întruni într'un singur colegiu proprietatea rurală de la un venit anual de 1000 lei. în sus formând colegiul I; din colegiul al 3-le de astăzi a proprietarii urbani a se face al 2 le colegiu, iar dintre proprietarii cu un venit mai mic de 1000 lei agricultorii, negustorii şi meşterii din comunele rurale, care ştiu a ceti si a scrie, un al 3-le colegiu, ca alegători direcţi.

Pentru a se garanta libera voinţă a alegătorilor, pe de o parte contra influenţilor morale şi a Candidatorilor oficiali, iar pe de alta a seducţiunilor opoziţiunii, ar fi necesar a se asigura prin legea electorală secretul votului în totă puterea cuvintului, adică: alegătorul să nu aibă voie a da buletinul altui alegător pentru a l' scrie, sau a merge cu un alt alegător, în camera de votare, ori a l' arăta cuiva; contravenirea de la asemenea dispoziţiuni să fie o cauză de nulitate a alegerii. Pentru aceia biuroul care are politica alegerii, trebuie să observe şi să pue în vedere alegătorilor, că din momentul ce li s'a dat buletinul pentru scrierea persoanei ce voesce, să numai comunice cu nimine, p-

ce'l va depune în urnă, căci prin asemenea dispoziție, ori care ar fi fost influența ce s'ar fi facut asupra alegătorului, el, aflându-se singur în camera de votare și știind că niminea nu mai controleza votul, atunci va pute în siguranță vota pentru persoana ce voesce.

Pe lângă acésta funcționarii, administratorii și miliarii în activitate de ori ce grad, să nu pôtă fi aleși numai aceia ce nu vor ave funcțiuni salariate de Stat județ, comune sau alte instituțiuni puse sub controlul guvernului. În cât privesce privilegiile acordate reprezentanților Bisericeii și a școlilor credem că ar trebui să fi conservate, fiind că atât una cât și cea-laltă au nevoie să fi reprezentate și susținute, fiind menite a da educațiunea morală și intelectuală a poporului român.

Sfârșind acésta analiză a propunerii D-lui Roseti, am dori cu ómenii noștrii de stat să se pătrundă de adevăratele interese ale națiunii, dându'i nisce reforme, care să asigure libertățile unui regim constituțional sincer; să organizeze învățămîntul național potrivit cu trebuințele țării; în fine să pue bază unui sistem economic național prin protegierea și susținerea Industriei, comerțului și agriculturii, căci atunci numai vom dobândi siguranța păceii, a muncii și a creditului, de care avem nevoie, pentru progresul și prosperarea națională.

Dr. Cantimir.

Petra 10 Decembre

- SUNT MEMBRU REDACTOR

No. 2.

(Umare)

In fine e aprópe o lună și mai bine,
 De când alerg într'una prin văi și prin coline,
 Cătând in veci subiectul și-o pană fermecată,
 Ce póte șá'mi promită o cale literată.
 Sub umbra unuí arbor, eri încă, stam culcat,
 De Comitet, reviste, párea că sunt urmat;
 Și-o cétă 'naripată din autorii mari,
 Șburau peste-a mea frunte, ca stoluri de țintări.
 Ce vreți? Așa e arta! Se cade să gândim,
 Când vrem ceva în lume ca să descoperim.
 Bătránul Tata Noe, sătul d'atáta apă,
 Voind să se distreze, încălică pe-o sapă,
 Ș'o rulse 'n deal la fugă, prin gropi și mărăcini
 Voind ca să desgrópe! Ia.... niște rădăcini.
 Dar ce surpriză însă, când dete de o vie!
 Cum ii sălta halatul, și barbă și tichie!
 Cum, numai într'o clipă, durerea se'ntristă,
 Și veselica'n dată prin lume alergă.
 De-atuncea veselia tot cãntă ca cocoșu,
 Și bietul Bacus umblă in veci cu nasul roșu.
 Vedeți dar, că norocul te póte face mare,
 Că scopul și subiectul, vin de la întâmplare;
 C'adesa chiar virtutea, 'i-a sórtei jucărie

Și Eroismul ese, de unde... .. nu se știe.
 David cânta cu harpa române așa dulci,
 Ca cei mai mari habotnici jucau fără papuci;
 El, ca poet de frunte, știa pe toți ce'i dore,
 Și unde să găsească o cârdă simțitoare.
 Deci se m'ncere ca David, să fac o poezie,
 Mă tem ca să nu ăsă vre o babilonie;
 Și n'ași vrea ca să rădă și mâpile de mine,
 Când am atâta stofă, să scriu ori cât de bine.
 Și când ve spun acêsta, ve spun un adevăr,
 Că fug d'acele versuri, ce'n veci se trag de p'ăr,
 Ce'n hop și in sărite, prin șanțuri, gropi ascunse,
 Te saltă ca trăsura cu roțile ne unse.
 Am scris adese ode, și imnuri și sonete,
 Dar peste tôte-acestea am tras cu un burete;
 Căci cu așa subiecte, de tot neinsemnate,
 Nu poți s'ajungi cu nasul pân la posteritate.

II.

Pe fruntea mea s'aprinde o flacăra mult vie,
 Pe lira mea fidelă, voesc o Elegie;
 Să cânt fără de note tot ce mi-o sta 'nainte :
 Esau care se vinde pe-o strachină cu liute,
 O mare'n furiată, și cerul innegrit,
 Pe Ionas fără m'orte și inghițit de chit.
 Subiectul este mare, toți au să se uimescă;
 Voesc de al meu nume și pescii să vorbescă;
 Voesc ca t'otă lumea să zică că sunt viu,
 Sau jur pe a mea liră, că nu voi să mai scriu.
 Pepelea din poveste, făcea să dănțuescă
 Și oi și țapi și capre, de nu puteau să pască;
 El fermeca pe zine, pe munți, arbori și stânci,
 Și le făcea să j'oce pân ce cădeau pe brânci.
 Eu voi însă cu jale, să plâng o Cartagenă,

Pe Marius, sârmanul, mâncat pôte de-o Ienă,
 Pe Cleopatra mîrtă d'un şarpe 'nveninat,
 Şi cât de trist Antoniu, s'a dus de s'a culcat.
 Plângi dar sârmană liră pe Mariu din trecut,
 P'Anton şi Cleopatra, ce nu am cunoscut.
 Plângi sôrta lor cu lacrimi şi până'l răguşi,
 Căci sunt în joc acuma şi nu mē pot opri.
 Plângi Africa pustie, o ţară depărtată,
 În care, la tot pasul, cămila cocoşată,
 O veđi purtând în spete găini, momiţe, curci,
 Şi Sclave şi cadâne şi drôea cea de turci;
 Cum merg în caravane şi'n nesfârşite cete,
 Şi cum aste fiinţe se frig tôte de sete.
 Aci o piramidă veđi fruntea că'şi rădică,
 Aci un leu rugesce de'nnebunesci de frică;
 Mai colo şerpuesce ascuns bătrânul Nil,
 Şi pe nomolu'i putred se plânge-un crocodil,
 C'a inghiţ un şarpe, saũ un picior de Leu,
 Şi tôte-acestea pôte că'i-a cădut prea greu.
 Plângi starea lui sârmanul şi sôrta lui ingrată,
 Plângi asta ţară'ntregă de fierē populată,
 Dar plângi, că am nevoie de o scriere 'nfocată,
 Plângi, în sfârşit, ş'o facem cât s'o pute mai lată;
 Şi toţi academiştii, recunoscēnd, în fine,
 Că lira mea nu'i cobză, s'alerge după mine,
 În gala cea mai mare, în frace şi manşete,
 Ca să'mi arunce în spate corône şi buchete.

G. Boteanu.

INSCRIȚIA

de la

Monastirea Rasboenii

Bătălia de la Valea-albă, sau mai bine de la Părăul alb.—Laiota Domnului muntenesc, aliat cu Turcii contra Marelui Stefan.—Familia și originea Marelui Stefan—Historicul Bisericii și a Monastirei de la Răsboeni.—Vechea traducție a acestor inscripțiuni.

(Urmare din No 7).

Chronica Moldovei ne spune, că Alexandru Voevod, fiul marelui Stefan, a trăit până la anul 1496, când a murit, la 25 Iulie, și s'a înmormântat „în Monastirea Bistriței, lângă strămoșul său Alexandru“ cel bun. (Letop. t. I. p. 135).

Acceași chronică ne spune, ca Bogdan, al doilea fiu al marelui Stefan, a murit în anul 1478 (ibid. p. 132). De aici urmează, că Stefan, a avut doi fii cu numele Bogdan, unul, carele a murit în anul amintit, altul, carele a succedat la tron după m. Stefan, și carele, precum se va vedea mai jos, este născut din căsătoria cu Dămna Maria, fiica lui Radu-Vodă. Urechie mai pomenește încă între fiii

M. Stefan pe Petru Voevod, carele, zice el, a reposat în anul 1840 (ibid). Acest Petru încă se găsește amintit în unele din uricele Marelui Stefan, d. e. într'un uric de la monastirea Putna, dat de marele Stefan, în anul 7987 (1479). Din o inscripțiune mormântală, ce se află în Biserica monastirei Putna, se vede, că amândoi acești fii ai marelui Stefan, Bogdan și Petru ați reposat în același an 1479, mai întâiu Bogdan, la 26 Iulie, și apoi Petru, la 21 Noemvrie, și s'au îngropat în un singur mormânt, deasupra caruia tatăl lor a pus o pétră cu épitaf, aratătoriu de numele și data morții a acestor doi frați. Eata cuvintele Epitafului: „*Cinstitul Ioan Bogdan Voevod nepotul lui Radu Voevod*“, „*aceste morminte sunt ale robilor lui Dumnezeu Bogdan și Petru, fii lui Ioan Stefan Voevoda, Domnitorului țării Moldovei, cără au răposat: Bogdan în anul 6987, luna Iulie 26; Petru în anul 6988, Noembre. 21*“. Adică Petru a murit la 4 luni fără 5 zile după fratele său Bogdan. După mórtea acestui Bogdan, a rămas tot cu acest nume fiul cel născut din fata lui Radu-Voda. (*)

Despre acest fiu al Marelui Stefan,—Bogdan al doilea observăm, că el mai avea și supra-numele de „Vladă“. De aceea în o mulțime de urice ale Marelui Stefan el se amintește cu amândoué aceste numiri: Bogdan-Vladă. Pomelnicul de la Monastirea Bistriței, înșirând membrii familiei Marelui Stefan, după fie-care nume pune său o virgulă neagră,

(*) În pomelnicul de la M. Bistrița Bogdan 2-le fecioru M. Stefan se pomenește așa: *cinstitul Ión Bogdan-Voevod nepotul lui Radu Voevod*.

său un punctu roșu. Numele înse aceste două: Bogdan și Vladu, după ce le deosebește de celelalte prin două puncturi roșe, unul prepus, altul postpusu, le scrie întru una, ca cum ar fi un singur cuvânt: Bogdanvlad spre a arăta, că sub aceste două numiri este uua și aceeași persónă. Obiceiul de a avea două numiri, unul din botezú, altul adaos pre urmă, din motive superstițiose, există și astăzi în poporul român, când, un copil zace de o bóla grea și îndelungata, mai ales însoțită de spiritul cel rău, carele, dupre credința lor, produce bóla. Cu modul acesta copilul rămâne în tota viața cu două nume, unul, acel din botezú, altul—acel supersticios. In cazul de față póte că numele de *Vlad* să se fi adaos lui Bogdan cel mic, spre a'lú deosebi de Bogdan cel mere, și a continuat une-orí a se numi ast-feliú, și după mórtea fratelui mai mare Bogdan,

Ma observám, că unii dinvechii traducători ai uricelor, din acest nume dúplu aú facut doi fií ai Marelui Stefan: Bogdan și Vladu. Casul acesta se póte videa d. e. în condica Episcopiei de Roman, în care sunt reproduse vechile urice slavone, anume în uricul Marelui Stefan din anul 6996, luna Octomvrie 15 (1487).

In pomelnicul de la Monastirea Bistriței din Moldova s'aú pastrat numele Domnilor vechi și ale familiilor lor. Acolo, între fií Marelui Stefan, după Alexandru urméză Iliășu, apoi Petru și Bogdan, apoi Bogdan-Vladu, éra la urma tuturor feciorilor

o fată, numită Olena, adică Elena. (f. 3).

La feciorii Marelui Ștefan, amintim și până acum, trebuie să adăugim pe Petru Rareșu: căci el însul în multe urice și alte documente istorice se numește fiu al Marelui Ștefan. D. e. în o notiță istorică din Evangelia de la Homeru, din anul 1538, precum și în inscripțiunea de la Biserica Monastirei Probota, zidită de dânsul în anul 1529. În inscripția de la jertfenicul aceluiași Biserici se dice: Pominește sufletele robilor Ión Ștefan și fiului său Petru.

Până acum avem numele a șese fii ai Marelui Ștefan și al unei fiice Olena său Elena. Această princesă a fost maritată după Ión său Ivan, fiul Țariului ~~Ștefan~~ Ión III-le. Nunta s'a făcut pe la anul 1483. Din această căsătorie în 1483 s'a născut un principe anume Dimitrie. Inse ginerile Marelui Ștefan a murit curând, anume în anul 1490, în vârstă de 32 ani (Letop. t. I. p. 135 (*). Caramzin vede Magazin istor. t. II. p. 311) Dimitrie nepotul marelui Ștefan, la vârstă de 15 ani cu mare pompă fu proclamat de bunicele său, Țariul Ivan III-le, elronom al tronului. Până atunci Elena și cu fiul său se bucurase de totă onoarea și favoarea socrului. Dar apoi curând, prin intrigele grecei Sofia, a doua soție a lui Ivan III-le, care voia a se da succesiunea la tron fiului său Vasilie, Elena și cu fiul ei căzură în disgrația Țariului. Ea și cu fiul ei, carele acum era în vârstă de 18 ani,

(*) Urek.e Vornicul cu greșală numește nepot Marelui Ștefan pe ginerile Ioan, vorbind de mórtea lui (Letog. t. I. p. 135).

fură urgisiți și arestați, ca complotiști contra Țariului. Dimitrie fură oprit de a mai purta titlu de mare Knéz, care se dădu lui Vasile cel născut din Sofia, împreună cu succesiunea la tron. În această poziție de osindă Elena a trăit la Mosqua până la anul 1505, când a murit de scârbă la anul după mărtea tatălui său (Carmz. Magaz. istor. ibid. p. 318—319). Dimitrie, fiul ei, după mărtea mamei sale, și după ce a continuat încă patru ani urgia închisorei, a murit în anul 1509. Tótă această dramă istorică este pre larg descrisă de Dl. Hăjdëu în „Columna lui Traian“ 1869. No. 75, etc.

Chronica țerei spune că în anul 1478 arëposat „Knějna“, dar nu’i arată numele; reposarea ei înse o pune între repostările a doi fii ai marelui Stefan: Bogdan și Petra (Letop. t. I. p. 132). Titlul de *Knějna* se da fetelor și surorilor de domnitori, nemăritate. Presupunem, că și această „Knějna“ a putut să fie încă o fată a marelui Stefan.

Între morintele familiei marelui Stefan din Biserica monastirei Putna, se mai găsește încă și mormântul unei alte fete a m. Stefan, numită „Knějna Maria“. Cum că acesta nu se pôte confunda cu Knějna de mai sus a chronicarului Urechie, se vede de pe data morții lor: Knějna Maria a rëposat în anul 1518; Knějna cea fără nume, de care amintesc Urechie—în anul 1478. Eată epitaful acestei Knejne în întregimea lui :

*Acesta este mormântul Mariei, ce se dicea Knějna
fiica lui Stefan Voevod, Domnitouiiul țerei Moldovei,*

clătorul sântului locașului acestuia, carea s'a mutat la viacinicile locașuri tu anul 7026 (1518), luna Mart. 18°.

D-lă Hăjdău, bazat pe citirea și traserierea greșită a acestui Epitaf, publicat în „Archiva română,” (t. I. p. 307. edit 1860 Iași), unde această fiică a lui Ștefan, în loc de „Knéjną,” se numește, *Knéghina* (ceea ce dă a înțelege, că ea ar fi fost măritată), deduce prin combinațiuni istorice, că ea ar fi fost mătușa lui Ștefan-Vodă cel ténără, fiul lui Bogdan, mătușă, carea a fost măritată în Polonia după Knézul Theodoră Sambuszko, carea a murit în anul 1518 în Polonia, și carea prin intervenirea nepotului său menționatului Domnitoriă, s'a adus în țeră în anii 1523-4, și s'ar fi înmormântat în monastirea Putnei. Totă această combinațiune ar fi fost bine venită, decă în epitaf ar fi în adevără *Maria Knéghnia* dar precum am văzut este *Maria recomlară Knéghnia* de unde rezultă, că ea era fată nemăritată. Insuși D-lă Hăjdău spune, vorbind despre epitaful acesta, că „limba slavoecclesiastică, în carea e redactată inscripțiunea de mai sus, posedă doi termeni deosebiți: „Kniczna”—însémna pe fata unui principe, nemăritată încă, „Knieghine”—pe nevasta, său văduva unui principe (Column. Traian 1870 No. 45). Acestă însă nu împedică, ca vre o fată de Domnă moldovenesc, chiar a lui Ștefan cel mare, să fi fost măritată idupă Knézul Sambuszko, că ea să fi fost mătușa lui Ștefan cel ténără, și ca după mórtea ei în Polonia acest Domnă să fi transportat rămășițele ei mortuare în țeră. Negăm nu-

mai, că acesta nu este Knějna Maria, al căreia epitaf se găsește la Putna. Această descoperire meritorie a D-lui Hăjděu numai atunci s'ar putea aplica la această fiică a marelui Ștefan, când s'ar dovedi că epitaful de „Knějna“ se da și princeselor măritate; abusiv negreșit, dar asemenea absurd cu limba slavă la Români se întâmplă multe.

Pe temeiul celor espuse până acum putem forma o listă de feciorii și fetele Marelui Ștefan, cunoscuți până acum:

Alexandru,
 Iliășu,
 Petru,
 Bogdan,
 Bogdan-Vlad, nepotul lui Radu-Vodă,
 Petru Rareș,
 Olena (Elena) (*),
 Knějna,
 Maria Knějna.

Se trece acum la nevestele, seū Dómnele marelui Ștefan,

Cea întâi căsătorie a Marelui Ștefan, de care amintesc letopisețul țerei, este aceea cu Evdokia, sovrănită în anul 1463, adică, cum se zice acolo, în al șaptelea an al Dumniei Sale (Letop. t. I. p. 118, 119).

Însă Ștefan trebuie să fi avut altă soție înainte de Evdokia; căci în anul 1476, la războiul de la Valen-albă, adică la 13 ani după căsătoria lui cu

(*) Insuși Marele Ștefan, într'un uric din anul 1466 numește această fiică a sa Olena (Archiv, istor. t. I. No. 161).

Evdokia, Stefan, precum am văzut, avea cu sine împreună luptător pe fiul său Alexandru, carele, spre a pute lupta într'un război atât de crâncen nu putea fi mai mic, cel puțin de 20 de ani (*) De aceea el trebuie să fi fost născut din o Dămnă anterioară mult Evdokiei. Afară de aceasta am văzut în urma, că pe timpul războiului de la Valea-alba Alexandru trebuie să fi fost însurat, și să fi avut și copii. Acesta nedumerire o deslăgă Pomelnicul de la m. Bistriței, carele la urma Dămnelor lui Stefan, menționate în letopiseț, pune pe „Marușca“ și arată că ea este muma lui Alexandru (**). De aceea noi punem cea întâi Dămnă a m. Stefan pe Marușca, muma lui Alexandru, cel întâi fiu al Stefan. Traiul ei cu eroul ei bărbat n'a putut să fie, de cât până după anul 1460; căci, în anul 1463, letopisețul ne spune, că marele Stefan s'a căsătorit cu Evdokia de la Kiev, fiica orî sora împăratului Simeon (**). Evdokia a trăit cu M. Stefan vr'o trei ani. Dintr'un uric al marelui Stefan din anul 1466, Iulie 9, se vede, că această Dămnă era încă în viață (Arch. istor. t. I No. 161). Dar

(*). Mă miră, că D-lă Hăjdău, ca să pătă face pe Alexandru fiu al Evdokiei de la Kiev, admite, că el a luat parte la acest război, ca copil de 13 ani!! (Columna lui Traian, 1869 No. 80).

(**). Pomelnicul înșiră ast-fel ũ Dămnelle lui Stefan : Doamna Evdokia Maria și Marușca mama lui Alexandru.

(***). Observăm aici, că pe atunci Kievul era încorporat la Marele Ducat al Litvei, prin umare nu putea avea împărat, D-lă Hăjdău (Colum. Traian. 1869 No. 75). pe temeiul cronicelor rusești, ne spune, că Simion era un simplu principe feudal de Kiev, din familia Olelcovici; că Evdokia era soră a lui Simeon. carele afară de ea, mai avea încă o soră Theodora, și un frate Michail; că Simion a răposat în anul 1471.

După cinci ani de la mórtea Evdokiei, adică în după arătarea letopisețului, ea a mûrit în acelaș an la Noembre 25 (Letop. t. I. p. 121. *) anul 1471 s'eu 72 Stefan s'a cásatorit cu princessa Maria de la Magop. Letopisețul nu ne spune nîmica mai mult despre acéstă cásătorie, ca și despre cea anterioară, nici despre familia, din care se trágea această marie. Dar din alte isvórá scim ca la Magop, în Crimea, era o familie din vița Comnenilor, ce au împărățit în Constantinopole, D-lu Hăjděu ne spune, că acea familie se retrăsese în Crimea după cáderea Trapezuntului sub Domnirea Turcilor (Column. Traian 1869 No. 75). Pomelnicul de la Bistrița ne a conservat mai multe nume ale membrilor acestei familii, de la care călugării, trimiși cu pandachuza, au adunat mile, ca și de la alți bine-facători din tóte țerile orthodoxe. Aceste nume sunt: „Avram, Anna, Isac, Iacov, Melkhisedek, David“. Stefan a trăit cu Maria de la Magop ca la cinci ani; căci în anul 1475 el s'a cununat cu fata lui Radu-Vodă. Dar Maria de la Magop a mai trăit încă ca văduvă, până la anul 1476, când a murit. Și s'a înmormântat în mormântul ei, care se păstrează până astăzi acolo, și în care se dice, că ea a reposat în anul 6985, Decembrie 19; data, care corespunde cu sfîrșitul anul 1476.

(*) D-lu Hăjděu spune, că din acéstă cásătorie s'ar fi născut cel dintěu fiu al Marelui Stefan: Alexandru și Elena, nora Țarului Mosquel. Despre Alexandru—nu se póte admite acéstă maternitate, precum am văduț mai sus. Despre Elena, n'avem dovezi contrarice.

Reproducem aici inscripțiunea, pre care am decalcat-o de pe mormântul acestei Dómnice, din Mo-nastirea Putna:

*In anul 6985, luna Decembre 19, reposata eusor-
osa róba lui Dumneđen, Maria, Dómnica euseviosului Ioan
Stefan Voevoda, Domnitorul țării Moldovei, fiul lui
Bogdan Voevoda*.*

Nu putem a nu aminti aici încă un monument istoric, privitor la această Dómnă, și la origina bi-zantină a ei. Acesta este pocrovul, sêu acoperemên-tul de pe mormântul ei, pus acolo încă de la mór-tea ei. Acoperemântul acesta este cusut cu fir, și represintă chiar portretul cusut al Dómnice mórte. Ea este îmbrăcată în ces'unu de Dómnă, cu o rónă imperială bizantină pe cap. De la corónă a-tárnă până din jos de umere nisce decoruri meta-lice, în formă de șuvițe lánțuite. Este îmbrăcată cu o dalmatică lungă până la picidre. Portretul o represintă mórta, culcată, cu ochii închiși și cu mâ-nele pe pept. La doué colțurș ale pocrovului este cusută pajura cu doué capete,—marca imperiului bi-zantin; érá la alte doué colțuri, doué monograme grecesci, care negreșit sînt emblema familiei impe-riale, din care se trăgea reposata. Pe laturile de prin prejurul portretului este cusută cu fir urmă-tórea inscripție:

*„Acestu este acoperământul mormântului róbei lui
Dumneđen euseviossei și iubitoare de Christos, Dómnice lui
Ioan Stefan Voevoda Domnitorul Moldovei, Maria, care
s'a mutat la vecinicile locașuri în anul 6985 (1476)*

anul Decembre 19. Vineri. la 15 césuri din di“ Acest Pocrov confirmă deplin cele șise de D-lu Hăjdéu, despre originea acesrei Dómne din familia împé-
raților bizantini.

Chronica țerei ne spune, că marele Stefan, în-
anul 1472, după ce a bătut pre Radu-Voda la lo-
cul numit cursul-apei în țeră muntenescă, a ocu-
put cetatea Dâmbovița. unde era reședința Dom-
nescă a lui Radu, 'i-a luat toță averea, împreună
cu Dómna lui Maria, și cu fiica sa Voikița. Acésta
s'a întâmplat la 24 Noembre. Dómna și fata lui Ra-
du aũ stat captive la Stefan pâna în anul 1475, vra-
ca dica în curgere de vr'o trei ani, când după o no-
ua victorie a lui Stefan asupra lui Radu-Vodă, s'a
facut pace între amândoi Domnii români. Stefan a
devenit ginere lui Radu, luând pe fiica sa în căsă-
torie, érá pre Dómna Maria, sócra sa, o a trâmis cu
mare cinste la Radu-Vodă, bărbatul ei (Letop. t. I.
p. 125. 129). Urokie numesce pe fiica lui Radu-Vo-
dă Voikița (*); însé alte documente istorice, fórté
sigure, o numesce Maria, ca și pe muma ei. Așa, pre-
cum am văđut pomelnicul de la Bistrița, puindu-o
după Maria de la Magop, o numesce *altă Mariă* dar
cea mai convigétóre dovadă este inscripția de pe
mormântul ei la Putna, unde ea se numesce *Maria
fiica lui Radu-Vocvoda*. Din acéști căsătorie s'a năs-

(*) Numele „Voikița” seu „Dokița” este diminutivul româ-
nesc al numelui „Evdokia.” Eu cred, că așa se numia în Mol-
dova principesa Evdokia, seu Evdotia de la Kiev. Cronicarul
Urokie va fi găsit undeva numele ace-
sta, dat unei Dómne a Ma-
velui Stefan, și pe găcite îl va fi însușit Mariei fiicei lui Radu,
mai ales, că și pre muma ei tot Maria o chema, și: el va fi cređut
că de trebuia să aibă numiri deosebite.

cut Bogdan, succesorul Marelui Stefan; pentru care, precum am văzut în urmă, în pomelnicul de la Bistrița, el se numește nepotul lui Radu-Voevoda. După spunerea letopisețului, Maria a trăit încă șase ani și jumătate după mărtea Marelui Stefan, și a murit în anul 1511, luna Fevruarie, și s'a înmormântat în mormântul Putna (Letop. t. I. p. 151). Mormântul ei cu epitaful, alături cu al Marelui Stefan sunt bine păstrate până astăzi. Pe epitaf se citesc aceste cuvinte:

Acest mormânt este al Mariei Dămnei, ficea lui Radu Voievoda, Dămna Domnului Stefan Voievoda, Domnitorul țării Moldavei, care s'a mutat la vecinicia locașuri în anul 7..... luna..... Atât în epitaful Dămnei Mariei, cât și al Marelui Stefan nu se arată data morții deși în ei numai cifra de 7 mi. Acesta se esplică prin aceea, că amândouă aceste pietre mormântale s'au comandat de Marele Stefan încă fiind el în viață, și a rămas, ca data fixă să se pună după mărtea lor, ceea ce însă nu s'a făcut.

Prin urmare: neesactă este aserțiunea unor istorici moderni, cari afirmă, că Stefan, după declararea rebelului de la Valea-albă, ar fi alungat de la sine pre ficea lui Radu, soția sa (Archiv. română. t. I. p. 86. edit. 2860.)

Fiind că precum am văzut, Petru Rareș se numește fiu al marelui Stefan, nu putem a nu aminti și pre muma lui, de și nu că soția legitimă, duple afirmarea chronicarului Urekie. Petru Rareș în pomelnicul săpat în pētră la jertfelnicul din monar-

marem Pobrata (Probota) numesce pre tatăl său și pre mama sa cu aceste cuvinte: *pomenesce Domne sufletele robilor tăi: Ioan Stefan Voecod pre fiul seu Petru și pre mama lui Maria*. Pomelnicul de la Bistrița înca numesce „Maria” pre mama lui Petru Rareș.

Chronicarul Urekie ne spune; că mama lui Petru Rareș, adică această Marie, fusese soție legitimă a unui neguțitor din Hârlău, pronumit Rareș; că în anul 1487 marele Stefan a zidit în Hârlău o Biserică și curți Domnesci (Letop. t. I. p. 135. 156). Multe urice ale marelui Stefan pörta data din Hârlău, de unde se vede, că el de multe ori petrecea acolo, în apropierea viilor de la Cotnari, unde era via lui cea renumită, care astăzi o posede familia boerescă Roznovanu. Prin urmare născerea lui Petru Rareș, a trebuit să urmeze după anul 1487. Cu modul acesta Petru, când s'a făcut Domn, la 1527, putea să aibă vârsta între 30—40 ani.

Așa dar pe temelurile espuse mai sus, afirmăm, că soțiile marelui Stefan au fost :

- Mărușca, mama lui Alexandru,
- Evdokia de la Kiev (*).
- Maria de la Magop.
- Maria fiica lui Radu-Vodă,
- Maria Rareș de la Hârlău.

În pomelnicul de la Bistrița s'au pastrat numele tuturor membrilor familiei lui Bogdan, tatăl marelui Stefan, anume;

(*) Marele Stefan, într'un uric din anul 1466, numesce pe Evdokia—Ovdotia Arch.v. istor. t. I. No. 161).

Bogdan-Voevod)
 Oltea (*)) părinții marelui Ștefan.

Ioachim,)

Ioan) frații marelui Ștefan.

Cristea,)

- Maria)
 Sorea) Surorile marelui Ștefan.

Tot acolo se însemnă și membrii familiei Țarului Moscui și a lui Radu-Vodă,—cei înrudiți cu marele Ștefan :

Ivan Țarul Mosquei,

Anastasia Țarița (ântea soție a lui Ivan III-le, mama lui Ivan seu Ioan ginerele marelui Ștefan),

Ivan Țarevici, ginerile marelui Ștefan,

Evdokia, fiica lor, sora țareviciului Ivan.

Teodor)
 Iurie) frații Țariului

Radu Voevod

Maria Dómna.

Manoil și

Ana Dómna lui.

Melhisedek : Episcopul de Roman

(Va urma)

(*) În uricul Marelui Ștefan din anul 1466, amintit în notița precedentă, Marele Ștefan numește pe muma sa «Mar-a». În această Oltea, împreună cu Bogdan se pomenește și la Episcopia de Roman între alții. Dacă în uricul publicat în Archiva D-lui Hâjdu nu este o neesactitate în citirea și transcrierea numelui Oltea atunci trebuie să admitem că muma lui Ștefan avea două nume : Oltea și Maria.

Un nou proletariat ce amenință satele: NORMALIȘTII ȘI SEMINARIȘTII

Multe rele sunt ce amenință satele, populația rurală; multe mizerii bântue pe locuitorii comunelor rurale; multe din aceste, sunt produse de reua organizare a unora din instituțiunile noastre, de la introducerea în sate a o mulțime de forme și reforme necompatibile încă cu starea de cultură a poporului, forme și instituțiuni ce există sau numai pe hârtie, sau servesc numai de mască a unui civilizat progres și culturii închipuțe sau false, iar în realitate domnesc despotismul, corupția și ignoranța.

Sunt multe plagi și lipitori pe spina locuitorilor săteni: Ebreii, cari, cu toate ordinele, de a fi opriți să mai stărească populația rurală, în multe locuri, își exercită meseria lor, pe față și în desprețul legilor țării; primarii abusivi, ignoranți și servili; notarii, acesta Holeră și Ciumă a satelor, virusul corumpător și introducător al tuturor moravurilor și deprinderilor rele; în multe locuri, posesorii și proprietarii asuprașii și nedrepti; în fine preuții ignoranți și mizeri, cari, în loc să fie luminatorii și povătuitorii poporului pe calea moralității, în cele mai multe locuri, din cauza culturii inferioare și a poziției materiale mizere, suut mai jos decât cei din urmă săteni.

Pe lângă aceste nenorociri, ce apasă asupra satelor și locuitorilor lor, un nou proletariat, se formează, se

pregătesce chiar, și a cărui țintă este tot populația rurală: *aceștia sunt normaliștii și seminariștii.*

Mulți, cetind aceste linii, vor zice să sunt un revoluționar, că sunt un om care vin și atac o clasă de oameni, pe cari statul îi crește pentru a fi nșce conlucrători necesari, la mersul și buna stare morală, intelectuală și materială, a populației țării; nu mă sperîi de acestea, căci ori-cât de frumoasă s'ar paré vorbele, când videm că efectele nu corespund scopului, atuncia instituția, este rău organizată și nu pôte da rezultatele dorite; ori-cât de necesari ar fi preușii și normaliștii, ori-cât de trebuitori ar fi scótele normale și seminariile, organizația lor, și modul creșterii tinerilor, este greșită.

Să videm dacá seminariile și scótele normale, sunt organizate cum trebuie, dacá corespund scopului, pentru care statul cheltuesce, dacá instrucțiunea, ce se da tinerilor din aceste institute, este la málțimea misiunii destinate lor, și dacá numérul tinerilor din aceste instituțiuni, este restrins în raport cu cerințele.

Seminariile sunt scótele în care se cresc și se invățá tinerii, ce aũ a fi preuși, și povățuitori ai poporului, pe calea moralității, credinții și religiosității. Până pe la 1871, seminariile nóstre, își aveau nn program mai conrespundătoriu cu studiile ce se cer unui preut; până la acéstă epocă aũ eșit tineri cu multă sciință; însă de pe la 1872 programa seminariilor. lăsindu-se la chibzuința Sf. Sinod, seminariile au căđut aprópe la gradul unor scóte catihetice. Nu susținem absolut că organizația seminariilor și programa lor, erau până la 1872 corespundătoare în totul misiunii preatului, dar totuși vom zice că erau mai bine chibzuite de cât astăzi; produceau tineri mai bine formați și pregătiți sub tóte raporturile, iar ca profesori și rectori, aveam persoane mai

apte, mai capabile, mai zelöse, de cât cea mai mare parte dintre cei actuali: mulțimea tinerilor capabili, cu studii serioase, ce au produs seminariile noastre de la 180 și până pe la 1872, sub toate ruporturile, și clericale și laice, sunt proba cea mai evidentă.

Astă-đi seminariile, nu mai au nici organizația aceia, nici programele acelea, nici mai produc tineri înzestrați cu toate cunoștințele necesare marelor misiuni. Așa oară, din punctul de vedere științific, seminariile n'aũ astă-đi nici organizația trebuitoră formării preutului nici programă la înălțimea nivelului și progresul culturalistic lăcut de colectivitatea națiunii noastre.

În raport cu numărul, seminariile sunt prea multe și dau un număr de tineri prea mare, necorespunđătorii cu cerințele. Așa, sunt 9 seminarii, cu a lui Nifon, dintre care 3 cu câte 7 clase, iar 6 cu câte 4 clase. În seminarii urmază internă și externă, însă toți tind a se face preuși. După statistică, es în fie-care an la 200 absolvenți, din care 180 cu câte 4 clase, și 20 cu câte 7 clase; iată dar, 200 candidați de preuție în fie-care an! Acest număr este colosal de mare, în raport cu necesitățile, cu numărul chiar al bisericilor; așa că chiar de și se ved la cele mai multe biserici câte doi și trei preuși, cu sote acestea, tot remâne încă un mare număr de tineri, cari n'aũ unde să se facă preuți; mai ales acum, după dispozițiile sf. Sinod, fie-care candidat de preuție trebuie să-și caute mai întâi o biserică, un popor, și apoi să se hirotonisască.

Numărul preuților, salu al bisericilor, ne fiind regulate pe parochii cu familii determinate de cel puțin 300, ba mul fiind și câte doi preuți la o biserică, și adesa la o parochie puțin numerosă, starea materială a preutului, este mai mult de cât mizeră; cu câte 10—30 lei pe lună, salar ce este ca și o mizerie și necorespunđe-

toriu necesităților, nu p^ote să'i asigure existența și independența, așa că el, preutul, este redus a trăi din colacul, coliva și pomana credincioșilor, și ca consecința îngăduirea tuturor plecărilor rele ale parohienilor lui, în cât în multe locuri, *preutul, lumiua poporului, sarea lumii, este mai căd^ut și mal jos de cât cei mai păcătoși poporaⁿi* Din această stare căd^ută a preutului, mai toate instituțiunile religioase, a perdut insemnatatea lor, au ramas nisce forme g^ole și netrebnice.

Din această stare de lucruri, cultura și prestigiul preutului sunt căd^ute, iar moralitatea lui, în cele mai multe locuri, scandal^osă. Din această pr^ostă organizare a seminariilor și a clerului, preuții sunt f^orte mediocri, iar în raport cu necesitățile, sunt așa de mulți, în cât, pentru un post vacant la o biserică, se luptă câte patru cincⁱ candidați. Cine nu știe cât de inverșunată este lupta pentru existență! Cât de periculoase și veninoase sunt armele acestei lupte! Și cât de funeste sunt pentru liniștea, siguranța și moralitatea societăței, consecințele acestei lupte: *Este teribil lucru lupta pentru pâne.*

Numărul dar al candidaților de preuție este f^orte mare în raport cu cerințele. așa că cei mai mulți ne av^end loc a se preuți, cutrieră satele spre a resturna un alt preut sau un învățetor, ca să între îi, sau caută a se vⁱrî notari, usând în t^ote aceste întreprinderi de t^ote armele necesității.

Iată dar, *un proletariat, produs de reaoa stare și organizare a seminarului și clerului nostru!*

Insă vor zice unii, prisosul acestor tineri, ce n'au locuri nici pentru preuți, nici pentru învățetori, apucese de alte întreprinderi profesionale;—f^orte bine;—dar i-ași întreba, să'mi spună ce logică ar ave dispoziția de a zice unor tineri, cari au învățat în o sc^olă specială,

Crotoria, mergeți de vă faceți *Cibotari* ori *Dulgheri*, căci nu uitați că seminariile, sunt școle speciale ?

Față cu această stare de lucruri, față cu tristele rezultate ce videm, reforma seminariilor, organizația clerului, nu mai pot aștepta nici un minut, dacă este să înlăturăm acest proletariat, dacă este să înlăturăm decadența morală a poporului, decadență ce provine din cauza ignoranței și mizeriei clerului, dacă este ca clerul să corespundă scopului și misiunii sale în stat

Un alt motiv și mai puternic, bazat pe rațiunea progresului, este următorul: poporul Român face progrese mari, sub toate raporturile, starea sa de cultură, merge din ce în ce înaintând, eșegințele cresc pe sic-care zi, în cât preutul, ca să fie la înălțimea misiunii sale, de a menține morala, credința și religiunea în popor, îi trebuie multă cultură și o poziție materială independentă ; pentru că înzestrat cu aceste arme să pōtă susține religia în popor. Observați starea clerului, în statele civilizate, și vă veți convinge, de importanța acestei ultime argumentații, în favoarea reformei seminariilor spre a da preutul文化i trebuitōre, precum și a organizării clerului spre a i da independența necesară.

Observește starea culturistică și materială a clerului laic, atât din sate cât și din multe orașe, și il va prinde mila pe ori și cine N'are de cât o cultură, mai mult de cât me diocră, în raport cu cunoștințele ce se cer carierei sale ; o moralitate foarte bănuită și mânjită de multe acte jōse, rezultat al necesității ; o poziție materială, în cele mai multe locuri, așa de saractă, în cât nu numai că nu pōte ave independința ceruă inaltei lui misiuni, dar că nici se gāndesce la această independență ; iată zestrea și armătura prōstă, ce are acest soldat, acest apostol, ce l trimetem în sate spre a lumina poporul, a propovedui

morala, frumósele acțiuni, spre a ține poporul în credința lui D-zeu, spre a-l conduce pe căile vieței prin lumina, virtute și dragoste nepărtinitóre.

Ce să mai zicem, sub raportul vrístei? Un băet, un copil, ce nu inspiră serioșitatea și respectul macar al vrístei, dacă este lipsit de cel al studiului și culturei?

Un asemenea păstoriu, cu așa însușiri păcătóse, este imposibil nu numai a-și indeplini misiunea, sau a rămâne în o stare medie, dar este imposibil, a nu se pogoři, la multe acte nedemne, ca rezultat al ignoranței lipsei și necesității. Ce pot face asemenea persoane, dacă n'au ocupațe și nu corespund misiunei lor, de cât a cresce, numărul postulanților, numărul trântorilor.

Reforma seminariilor trebuie să tindă în a reduce numărul lor la două seminarii cu 7 clase; fiind că absolvenții a două seminarii, corespund numărului necesar de preuți pentru țara noastră; acesta se póte proba cu statistica în mână; să se înfiinzeze apoi facultatea teologică; preuții la sate, să nu se facă de cât cei cu 7 clase, iar la orașe, cei cu facultatea teologică; pentru asigurarea existenței preutului, să se facă parohii câte de 300 familii, având fie-care parohie un preut: cele-alte biserici să se închidă, iar ca salar să se fixeze pentru fie-care preut, cel puțin, 150—200 lei pe lună; nimenea să nu se pótă face preut, de cât la o parohie vacantă. Numai așa se póte rãdica starea culturalistică și morala a clerului, și a-l face să corespundă menirei lui în societate.

Dar cine să facă acéstă organizare? Cine să lucreze pentru realizarea ei? Membrii sf. Sinod, când chiar ei cei mulți, n'au ca studiu nici seminarium; ei, cari n'au nici o idee de greutățile clerului laic, fiind monah, negațiune a societăței. Aci, trebuie dar să vină țara întrégă, să cêră acéstă reformă și să lucreze prin manda-

tarii săi firești, la realizarea acestei mari și necesare reforme.

Să vedem acum a doua cestiune, adică cum și normaliştiî formeză un nou proletariat.

Şcôlele normale inferiôre sunt nişte instituţiuni, în care se cresc și se învață tinerii, luați din sinul poporului, pentru a fi învățători în comunele rurale : statul anume îi cresce pentru acêsta, iar ei garantéză că vor fi învățători.

Sunt în țară 6 scôle normale ; în termin de mișloc fie-care dă 10 absolvenți, pe an, în total câte 6, dau 60 de absolvenți sau candidați de învățători. Aceștiea adăugați la cei 200 seminariști, fac în totul 260 postulanți pe fie-care an, plus cei cu gimnaziul, plus cei mai mulți din șcôla de agricultură, care și aceștiea așa au învățat de bine agricultura, așa o iubesc și au așa de multe mijloce spre a o practica, în cât alergă tot la postul de învățător !!!

Scôle din nou, nu se înființază anual, de cât foarte puține; mult două, trei, și mai adesa nici una. Ce fac deci, și acest nămol, de normalişti, de postulanți, ce rămân fără ocupații, fără posturi ? Alergă în toate părțile căutând posturi, intrighéză, calomniează, luptă în toate direcțiile, spre a răsturna pre un altul, ca să între ei, împinși de lipsă, necesitate !!!

Orî cine își pôte inchipui tabloul acestor lupte, și tristețele lor consecinți, pentru liniștea societății și progresul învățământului.

Care va fi limita, hotarul acestor rele, acestor nenorociri, ce amenință țara noastră ? D-zeu știe ! Niminea nu se gândesce la ele ; niminea nu ie măsuri de îndreptare și mărginirea răului. Afară de acestea, poziția chiar a acelor învățători, care au posturi, în cele mai multe locuri, este foarte mizeră, este foarte rău retribu-

tă, în cât n'au nici strictul necesar. Ce pôte face un învățătoriu cu femei, copii, numai cu 54 lei pe lună și fără nici un avantaj s'au înlesnire. Un vezeteu are mai mult!!!

Voim ca învățetorul sâtean, să fie rădicat la înălțimea misiunei lui? Voim ca el să fie inzestrat cu știință, cu cunoscințele necesare marelui misiuni, și să aibă poziția materială mulțemitore și independentă? Voim ca să înlaturăm alcătuirea proletariatului, format din învățetorii scôlelor rurale?

Iată ce trebuie să facem: să se determine odată pentru tot-déuna scôlele, care urméză a forma și pregăti pe învățetorii scôlelor rurale; să se fixeză atât numărul acestor scôle, cât și numărul scolarilor lor în raport cu necesitățile, adică cu numărul învățetorilor, de care vom ave nevoie în fie-care an; să se dea acestor tineri o învățatură mai practică, mai corespunđetore cu misiunea lor, și să se învețe a fi mai gospodari, mai religioși și mai naționali, de cum sunt mulți dintre normalisții de astă-zî, în fine să li se fixeze un salariu mai satisfacător, să se dea fie-cărei scôle pământ, iar locul de învățetoriu să nu se dea de cât prin concurs, și cine va fi numit învățetoriu prin concurs, să fie bine numit, încetând pentru tot-de-a-una nestabilitatea și capriciul ce domnesce astă-zî, de a se da afară învățetorii după voință sau a se strămuta de la un loc la altul, fără nici o cauză bine cuvântată.

Voim ca învățetorii să fie la înălțimea misiunei lor? Să le dăm toate garanțiile de știință, independență, stabilitate și în urmă să le cerem treabă, și să pedepsim pe acei ce nuși vor face datoria.

Prin asemenea mod vom înlatură la acest proletariat, și vom asigura și o bună cultură a poporului rural.

NOSTIMADE A. SF. SINOD

În ședința sf. Sinod, al bisericei române, de la 15 Noemvrie trecut, s'a condamnat pe Archereul Calistrat Bărlădeanul.... Și știți pentru ce? Pentru că, călătorind prin Bărlad, orașul titular al seū, o familie piôsă, l'a rugat să cetiască o rugăciune pentru repausatul eī soț. Archereii și *Cărturarii* Sf-lui Sinod, l'a condamnat, că cum a îndrăsnit, să se înduplice rugăciunei sincere, a unei familii pioase, și să-i cetiască un *requiem*, fără binecuvântarea și autorisarea *doctisimului* (sic) episcop titular al eparchiei Hușilor, Calinic Dima...

Vai voue fariseilor și cărturarilor fațarnici, carii, strecurajă țînțariu și înghițiți cămila!!! O familie piôsă, cere, ca ușurare a conștiinței, ca convingere că s'a deplinit datoria cătră mortul soț, cere, să rógă, ca un archereu să implóre asupra neiutatului eī soț, bunatatea lui D-zeū, și sinodul monahilor erei, îl condamnă. Frumos! Ale Tale dintru ale Tale. Forma să existe, fondul péră. Prin asemenea proceduri s'a adus vrajba și ura în biserică! Iată cu ce se ocupă sinodul bisericei nōstre, sinod compus pe monahii—erei! Halal de biserică nōstră povățuită de aseminia capi!!

* * *

„*Pui ursul se păzască mierea*“. Iată ce garanție, siguranță, pază, are legea nemuritorului Domn Cuza, prin care să legiferează tunderea în monahism, fixându-se etatea și cerându-să și ore care condiții și însușiri. La noi paza acestei legi este dată sf, Sinod. Cine umblă cu miere pe mână, și nu'și linge degetele, s'au nu lasă să se scurgă și printre degete? Și iarăși cine împarte, parte'și face; așa și sf. Sinod, ocrotind și susținend cas-

ta călugărească, din care face parte, apărând acest mod de viață, ce este o negațiune, a omenirei, sf. Sinod dă voie, să se călugărească cu duimul; fie tineri, fie bătrâni, fie învățați, fie proști, toți trec că sunt bătrâni și că au însușiri a se călugări spre a înmulți și perpetua casta. Cetiți ședințele Sf. Sinod, și veți vede sute de petițiuni, pentru tunderea în monahism și toate aprobându-se.

Negreșit că sinodul nostru, ca compus din călugări naturalminte urmează să se ocupe cu acte, ce tind a le perpetua speța.

Păcat că nu trăește Darwin, ca să-l întrebăm, călugări din ce specie se trag și care a fost origina selecțiunii lor!.....

„Clerul laic se mișcă, însă sinodul și membrii sinodului îi dau în cap.“ În progresul material și în dezvoltarea intelectuală culturistică, ce am făcut de vr'o 30 ani, am lăsat clerul în urmă, și neingrijire sub ambele înaintări și prosperări ce am făcut; am căutat ca progresul și dezvoltarea să se dea mai mult profonilor sau civililor așa zicând, iar pe cler l'am uitat, el care a muncit la actul emancipării noastre. Cauza decăderii materiale și intelectuale a clerului laic, este pe de o parte indiferența guvernelor, iar pe de alta nevroința clerului înalt, adică a clerului monacal a clerului celibatar

Condițiunea ca clerul laic, să fie la înălțimea misiunii sale, este, să fie învățat și să aibă independența materială și să se administreze prin mandatarii săi firești: toate acestea îi lipsesc astăzi, de accia clerul laic, vedând această stare cădută, vedând că niminea nu lucrează, chiar nici membrii sf. Sinod, fiind că sunt nisce reprezentanți nefirești ai săi, clerul zic, a început să se misce, să lucreze, însă și aci este lovit, bătut și împedat de membrii călugări a sf. Sinod, vedând că li se apropie veleatul.

Aşa „*Deşteptarea*“ din Iaşi „*România Liberă*“ şi „*Viitorul din Roman*“ ne relatează că Episcopul de Roman P. S. Melhisedek Stănescu, fiul defunctului preot Petrache din gărcina, au oprit prin toate mijlocele că preuţii delegaţi din Eparhia sa, să meargă la congresul preuţilor la Bucureşti.

Am dori să ştim că, învăţatul episcop de Roman să ne spună unde găseşte bazele ne-strămutate ale clerului monacal? Să ne spuună, clerul monacal ale format şi susţinut biserica noastră? Unde eşti venerabile şi respectabile părinte Petrache, ca să'ţi vezi faptele şi lucrările ficiorului; şi să'l întrebi, că pentru acesta l'ai crescut şi învăţat, ca să deie în capul tău, adică a preuţilor laici!..... să'l întrebi că pentru acesta a supt şitele unei mame, ca să despreţuească familia, ca se u-ască, să persecute pe clerul laic, clerul familiar, ca să susţină clerul monacal, celibatarul în Biserică, care este negaţiunea familiei, societăţii şi o fântână de imoralitate? Ascute Episcopul Melhisedek, cuvintele eruditului abate Loyson sau Hyacinthu: despre familie şi despre preutul însurat sau familiar; „Numai un om însurat, care a trăit sub umbra unei soţii oneste şi care a legănat pe genunchii săi nişte copilaşi iubiţi, numai unul ca acesta se poate ocupa cum se cuvine, şi în sciinţă de cauză, cu binele omenirei, societăţii, şi să indeplinească datoriile unui apostolat“.

Paziţi-vă de renegaţi! Spinoza a zis „cel mai mare bine, ce s'ar pute face ebreilor, este să'î ucigă pe toţi“. Aşa şi călugăriii noştri arherei, cred, tind şi lucrăza a ucide clerul laic, creşind că acesta este jertfa cea mai plăcută lui D-zeu, cred că aşa vor perpetua speţa lor şi vor umplea satele şi târgurile de călugări. Se poate! Mai ştii una ca acesta!.....

O MARE DESCOPERIRE IN FOTOGRAFIE

Fără îndoială America este țara surprinderilor și a minunilor. După inventiunea Telefonului și a Fotografului, după inventiunea atîtor mașini ingenioase astăzi D-l Johu Bükley un obscur chimist din orașul Cichago, a deslegat cea mai grea problemă ce si-o punea arta fotografică: reproducerea și fixarea culorilor naturale. Aceasta este vestea ce ne o aduce cunoscuta revistă americană »Nature».

Fie care stie că până acum, mulțămită deosebitelor proceduri fotografice, să fixa pe hârtie imaginea camerelor obscure. Resultatele ajunse, de și minunate, dar erau departe de a fi perfecte; se reproducea natura dar desemnile erau lipsite de viață, erau necolorate. Acum în urma acestei descoperiri vom putea avea tablouri de o perfecțiune neatinsă încă.

Mulți au făcut cercetări în această privință, dar nimeni nu au ajuns la un rezultat satisfăcător. Ce e dreptul, câțiva au reușit să reproducă culorile naturale, dar nu le au putut fixa.

Este bine ca înainte de a arata procedeul D-lui Bükley să ne familiarizăm, cu procedurile și cu numele persoanelor ce s'au ocupat de această problemă.

În primul rang voi cita pe Edmond Becquerel care cel întâi a putut imprima pe o placă de argint cele 7 culori ale spectrului solar. el luă o placă de argint încălzită și o punea într'un curent de clor. (Acastă operațiune se făcea la întuneric). Clorul combinându-se cu argintul, forma o subclorură de argint (Agcl) de o culoare verde caracteristică. Placa ast-fel preparată o es-

punea la razele spectrului solar. Indată să imprimau cele 7 colorii dar pentru a dispărea imediat.

Domnul Niepce de Saint-Victor a fost mai fericit în încercarea sa. Imaginele durau mai mult, mulțumită ideii cu a avut de a înlocui sub clorura de argint prin clorura de lithium (LiCl) o altă substanță sensibilă la lumină.

Iată cum proceda: disolva mai întâi în apă amestecată cu albumină și zahăr clorura de lithium și prin procedurile cunoscută întindea o patură subțire din acest amestec pe o placă de sticlă și în urmă ea să expunea la razele luminoase. Stecla impresionată conserva cât-va timp culorile naturale, mai cu seamă când era spălată cu o soluțiune slabă de acid hidrofluosilicic.

Dar acel ce pentru un moment a atins treapta cea mai înaltă a succesului și la care ajung numai geniurile lui D-I Hill. (Statele-unite).

Acest om, de mult încă se ocupa cu deslegarea acestei probleme. Totul a fost încercat de el, combinațiunile cele mai grele, amestecurile cele mai bizare, dar nu a reușit întru nimic.

Într-o zi preparând iodura de cadmium o amestecă îndată cu o soluțiune de gelatină și bicromat de potassium. Cu acest amestec el acoperi o sticlă și o expuse la lumină. Spre marea sa bucurie el văzu placa impresionată, marginile colorate, și ce e de mirare ele nu dispăreau la lumina zilei.

Indată vestea acestei descoperiri străbătu ca un fulger noul continent. Capitaluri imense, laboratorii, toate au fost puse la dispozițiunea descoperitorului. Lucrurile nu mers bine, cât timp a durat amestecul făcut un altul nu se mai producea nici imagini, nici culorile naturale. Nebun de disperare nenorocitul Hill se otrăvi cu cianura de potassium.

le zadar după aceea, s'a mai încercat procedeul său nu s'a mai reușit. Se crede că amestecul făcut la început de Dr. Hill, conținea și alte substanțe necunoscute tuturor.

Nu mai citez cercetările neproductive ale lui Portevin, Aken; Hubert, Grillparkzer, Davaine, Saint-Amand etc. Să trec acum la noul procedeu descoperit de Buckley.

Este în America un copac anume *Niphobolus pubescens* din familia Sapoteliilor, ce secretează o risinea numită de indigenii Palagrar Minyok. Această substanță întinsă pe o placă de sticlă și tratată la întuneric cu acidul clorhidric, servește la reproducerea imaginilor și a culorilor naturale. Fixațiunea se face prin ajutorul unei soluțiuni în apă de clorură dublă de platină și de potassium ($K Cl Pt Cl$).

Iată dar rezultatul cel mai complet la care cine-va poate ajunge. De astăzi înainte arta fotografiei va lua un mare sbor se va pune alătura cu pictura și de sigur o va și întrece.

Onoare dar lui Bukeley, onoare secolului în care trăim

Iași 1883 Ianuar 8.

Gh. Neculeanu

*Din anuarul Societății academice „Junimea” din Cernăuți.
Publicăm aci resumptul din darea de samă a acestei Societăți
făcut cu ocazia aniverserei a IV a acestei societăți, făcute la 10
Noembrie 1882.*

• Acuma sunt 4 ani de când există societatea academică „Junimea” un timp scurt dar plin de evenimente triste, însă și înfucurătoare. Evenimentele triste reprezintă neconținutele lupte pentru esistență și obstaculele, de care nu pōte fi cruțată nici o societate, și cu atăta mai puțin o societate jună națională. Inșă mulțemită membrilor sei zeloși și consciuși de sacrele lor dătorinți în a căror inimă a pătruns cu desevășire frumoșă decisivă: „Uniți să fim în cugete, uniți în Dumnezeu” mulțemită P. T public român, care la fie care ocașune ni-a acordat puternicul său sprijin material și moral, mulțemită acestor zic, a învins societatea tōte obstacolele, a eșit victorioșă din tōte luptele și s'a dezvoltat tot treptat; ași în cât astăzi după 4 ani de viață, are tōte mijlocele la mână spre a-și realiza scopurile sale frumoșe. Ea purcede tot înainte pe baza puternicilor sale tendinți, avēnd înaintea ochilor un viitoru frumos și strălucit.

Comitetul actual, căruia i-a fost încredințată sōrta societății în aspect an administrativ, a fost tot de una consciut de sacra sa misiune, și fucurăgat și ajutorat de publicul român, și în special de destinați sei bărbați naționali, a mers mână în mână cu tōți membrii societății, și ast-fel prin unire și lucru i-a succes, a procurat societății și ultimele mijloce, care îi lipsiau încă spre realizarea scopurilor sale, i-a succes a împlini dorințele societății cele mai val. În anul acesta s'a înființat „cabinetul de lectură” în anul acesta s'a mărit biblioteca. Acești doi factori, cei mai principali pentru o societate academică, fără carți nu pōte prospera nici cultura în genere, nici cultura națională, și care au împlut așa dară un gol fōrte simțit, acestia mer.tă a fi amintiți mai întâi.

Deci estă cuș avem de mulțemit și aceasta prosperare frumoșă:

Prin mijlocirea ilustrului Domn Nico baron Hormuzachi, zelozului nostru membru onorariu și fondător, ni a încuviințat Eminența Sa Inalt Pea Sănșitul Mitropolit Silvestru Morariu, a întrebunțat o odaie în presbiteriul Arch episcopal (Reședință) pentru scopurile unui cabinet de lectură. Mulțemirile și recunoștința care le simțesc inimile nōstre față cu această faptă marēță, nu se pot exprima prin cuvinte. Mijlocele nōstre materiale fiind încă

förte slabe nu ni-ar fi putut încuviința susținerea unui cabinet încă un timp îndelungat, și numai prin aceasta maritimostate s'a putut realiza și acest scop. Cu 4 Decemvri 1881 st. n. s'a deschis cabinetul nostru de lectură.

Solemnitatea zilei acesteia a crescut cu mult prin un accident îmbucurătoriu. Pe timpul acesta se afla în Cernăuți destinsul poet et Dl. George Sion. Aceasta auzind despre existența societății „Junimea” și a exprimat dorința de a face cunoștință cu membrii societății și a vizita noul cabinet. Aceasta scire a adunat în ziua numită toți membrii Junimeii în cabinet spre întâmpinarea destinsului și iubitului öspe. Presidentul societății sălută cordial pre Dl. G. Sion, carele venise în societatea d lui baron N. Hornuzachi. Dl. G. Sion își exprimă mulțemirea sufletească, văzind că simțul național a prins rădăcinii atât de puternice și în inimile Românilor Bucoveneni, și ne îmbărbăta spre activitate neobosită. Aceasta înaugurare solemnă prin ncest bărbat ilustru și destins va fi însemnată cu litere de aur în cronică societății.

Indată după înființarea cabinetului tremise Comitetul societății un apel călduros către onoratele redacții ale foilor românești și unele germane, și laudă d-lor Rdactorii esri au probat și de astă dată un interes viu pentru causa națională și pentru umanitate în genere, laudă acestor bărbați zic, în scurt timp n-erastat spre d'spoște felurite foi, dintre carele cele mai multe încurg și acuma tôte gratis. Pentru acêsta bunătate li exprimă societatea „Junimea” mulțemitele cele mai sincere și îi rögă, ca și în viitor u să-i păstreze aceleași simțeminte bine voitörc și nobile.

Al doilea factor, care s'a dezvoltat în anul acesta förte mult, este biblioteca. Biblioteca a crescut în anul expirat cu 465 opuri în 441 volume și 115 broșuri. Acêstä prosperare frumösă, avem de mulțemit mai cu samă frumöselor și numeröselor donațiuni, care ni s'au acordat. Dintre numeroșii donatori, căroră li exprimă societatea mulțemitele cele mai profunde, amintim mai cu samă pe zelosul nostru membru fundător, sprijinitor bine-făcător și ord.nar, dl. Cononu Aramescu Donici, carele a avut buna voință a colecta pentru societate un număr frumos de opuri felurite și pre onora'a „Societate pentru cultura și literatura română în Bucovina”.

Venim a raporta mai departe, cum și'a împlinit societatea și cele-lalte scopuri statulare.

Pe terenul național-literar nu s'au produs multe în anul acesta (veđi l. Secretaria.ul), fiind cei mai mulți membri ocupați cu

asemene de stat, aranjările necesare pentru cabinetul de lectură și alte afaceri interne. Inmulțindu-se în anul acesta agendele societății prin înființarea cabinetului de lectură și mărirea bibliotecii, a trebuit numai de cât ca să se modifice statutele, și să se acordeze tuturor cerințelor necesare. Comitetul, care înainte consta numai din 5 membri, s'a mărit încă cu doi, asemenea și comisiunea literară.

Scopul social s'a urmărit în anul acesta cu mai multă stăruință, aranjându-se mai multe serate și o excursiune, căci numai astfel îi e posibil societății de a veni în atingere mai intimă cu publicul Român și a-și procura mijlocele de viață, prin veniturile acestor întreprinderi.

În 7 Februar a. c. s'a aranjat o «Soirée» sau mai bine zis un bal în totă forma, a cărui succes splendid moral și material (venit curat 337 fl. v. a) s'a amintit destul de felurite foși. Aci nu ne rămâne alta de cât să ni exprimăm mulțemițele cuvinte tuturor acelor P. T. Domni și Dame, care prin concursul D-sale au conlucrat mult la această reușită frumoasă. Asemene exprimăm mulțemițele cele mai sincere și Comitetului aranjătoriu, și în special presidentului acestuia, membrului nostru fondatoriū d-lui Leon Cav. de Goianu.

Și de astă data s'au executat jocurile naționale: „Romana“, „Calușăriul“ și „Bătuta“ și au produs un efect general. Aceste jocuri, ear mai cu samă „Calușăriul“ și „Batuta“, jucate în costum național, au plăcut foarte mult publicului român (Ba chiar și străinii admirau aceste sărituri ghibace), și de aceea suntem nevoși a le executa la fie-care serată. Față cu acesta a luat societatea măsurile necesare pentru procurarea de 12 costume naționale (căci până acuma le împrumutasem cu greutateși foarte mari): în această încercare nu se pōte realța, de ôre ce costumele sunt foarte scumpe și fondul nostru slab. Deci s'a cumpărat numai un singur exemplar, care se servească de model la efectuarea celorlalte. Cu multă plăcere am auzit, că mai multe prea onorate dame române s'au exprimat că se vor îngriji pentru lucrarea costumelor noastre. Stimata d-ră Maria Cerniaschi din Șerbăuți a promis deja confecționarea de 2 costume naționale; exprimăm sincerita noastră mulțemiri pentru această promisiune frumoasă.

Afară de balul Menționat, a mai aranjat societatea Junimea în decursul feriilor trecute o serată în Rădăuși și una în Suceava, ambele cu succes bun, venitul curat al seratei din Rădăuți (30 fl. v. a) s'a predat societății scolare „Dragoș“ din Volovăț (Bucovin)

venitul seratei din suceava, constând din suma considerabilă de 534 fl. v. a. e destinat pentru susținerea studenților sermanți de la gimnaziul român din suceava. Generoșii barbați: Dl. Ion Baron Capri, prop. mare dl. St. Ștefureacu, prof. dl. Const. Cosovici, prof. și dl. Scânțeuta, auscultant, și-au câștigat necontestat meritele cele mai mari față cu acest succes splendid.

Societatea a aranjat mai departe o excursiune la Horecea, la care au participaț un public destins și numeros.

Mai rămâne a aminti ceva despre starea financiară a societății Junimea.

Și în anul expirat avem de notat o mulțime de bine-faceri din partea onoratului public. Gratioșii domni Eugeniu Baron Stărescu, prop. mare, Leon cav. de Goian, procuror subst. și Conon Atanăscu Domici, protos. și prof. au bine-voit a se înscri ca membri fondatori cu câte 50 fl. v. a. arătând ast-fel cel mai viu interes pentru societate, pentru cauza națională.

Membrii bine făcători și sprijinitori au sporit în anul acesta cu mult fondul societății noastre, și în scurt publicul român n'a scăpat nici de cum din vedere sôrta societății Junimea, și îi acordă dează tot de una puternicul sprijin. Tuturor acestor bine făcători marimonioși li exprimă societatea mulțumirile și recunoștințele cele mai profunde, și promite de a se arata demnă de acest succurs încuragiătoriu.

Biblioteca societății sau cabinetul de lectură la închierea anului al IV cuprinde 619 opuri în 602 volume și 169 broșure. Asemenea societatea primește 40 foi și revista mai toate limba românească.

Starea financiară a casei la închierea anului al IV este 1213 florini fond ucal, iar numărul membrilor cu onorori, fondatori și cu cotisație este 82.

Dorim că societatea academică „Junimea» să meargă din ce în ce înflorind spre a-și ajunge marele seu scop.

Erată: Pag. 716 rând 13 după, în oportunitatea, se adaugă, schimbărel.—pag. 717, rând 6, în loc de: funcționarul administratori, să se cetească: funcționarul administrativ.